

Hur kunde det bli så fel?

– Ny bok synar psykoterapin av Sture Bergwall

Den psykologiska behandlingen av Sture Bergwall har hamnat rejält i blåsväder. I en ny bok ställs framför allt en person, men även flera högt uppsatta psykologer, ansvariga för felbehandlingen, som även påstås ha lett till felaktiga morddomar. Läs här hur Anders Wahlberg och Per Magnus Johansson tänker runt det som skett.

I journalisten Dan Josefssons aktuella bok *Mannen som slutade ljuga. Berättelsen om Sture Bergwall och kvinnan som skapade Thomas Quick* (Lind & Co, 2013), ställs de högst relevanta frågorna: Hur kunde högt uppsatta psykologer och andra centrala personer runt Sture Bergwall vara så enigt övertygade under så många år att erkännandena till de bestialiska morderna var sanna? Liksom att berättelserna om incest, mord och brutal misshandel från tidig barndom var upplevda – men förträngda – minnen som nu i terapi på Säter kommit upp till medvetandet?

Enligt författaren pekar svaret på denna stora gåta mot en person: Margit Norell, en vid den tiden 80-årig kvinna, som var både terapeut och/eller handledare åt flera centrala personer runt Sture Bergwall, däribland:

”Psykologin lider fortfarande av en tendens till förenklingar”

Birgitta Ståhle, chefspsykolog på Säter, chefsöverläkaren på Säter Göran Källberg samt Sven Å Christianson, psykologprofessor, som medverkade som sakkunnig vid flera rättegångar och som även var förordad av Rikskriminalpolisen som konsult vid flera vallningar på mordplatser tillsammans med Sture Bergwall och utredarna. Margit Norell ska, enligt Josefsson, från sin mottagning i Stock-

P M Johansson

holm, ha styrt psykoterapin av Sture Bergwall på Säter – vilken i sig ska ha haft avgörande inverkan på de rättsliga morddomarna.

Men vem var Margit Norell? Och hur representativ var hennes psykoterapi för psykoanalys och psykodynamiska teorier under den här tiden? Få psykologer verksamma i dag känner till henne eller hennes arbete. Enligt Per Magnus Johansson, själv psykoterapeut och psykoanalytiker med god kännedom om historiken och teorierna, och till helt nyligen ordförande i Etikrådet, var hon främst stor för några få.

– Hon levde med och i de konflikter som präglade den psykodynamiska/psykoanalytiska miljön i Stockholm under 1950- och 1960-talen. Hon lämnade Svenska psykoanalytiska föreningen i slutet av 1950-talet och bildade 1968 tillsammans med några andra psykoterapeuter Svenska föreningen för holistisk psykoterapi och psykoanalys. Hon var kritisk mot såväl den klassiska psykoanalysen, Sigmund Freud som sina tidigare kolleger. Hon blev knuten till en amerikansk läkare och psykoterapeut, Otto Allen Will, som arbetade med psykotiska patienter i intensiv psykoterapi. Hans teori skulle kunna betecknas som en form av anknytningsteori som betonar relationens betydelse för det terapeutiska resultatet. Denna teori övertog Norell. Hon hade ett begränsat antal elever och hennes teoretiska hållning tillhör inte huvudfåran inom den psykoterapi som brukar betecknas psykodynamisk.

Dan Josefssons bok har väckt stor uppmärksamhet.

Margit Norell kan ur flera synpunkter inte betraktas som psykoanalytiker.

Hur var det då möjligt att dessa högtutbildade psykologer och läkare med stor erfarenhet inom området, lät sig påverkas så blint av henne, som uppenbarligen inte att särskilt starkt stöd bland forskare och i kåren, så att det till och med gick ut över rättssäkerheten?

Enligt nyvalde förbundsordförande Anders Wahlberg kan etiska riktlinjer, transparants och det nu antagna policydokumentet om evidensbaserad praktik motverka den här formen av negativt grupp tänkande. Men dessvärre utgör de ingen garanti för att det som hände på Säter inte händer igen.

Anders Wahlberg

– Vi kan inte se till att det inte händer, men med en öppen dialog där vi diskuterar etiska frågor, minskar risken. Den policy om evidensbaserad praktik som förbundets kongress

beslutade om i helgen är också en bra ledstjärna för att säkerställa kvaliteten i behandling, säger Anders Wahlberg, som är noga med att understryka att han ännu inte läst boken och heller inte har alla fakta för att uttala sig om vad som faktiskt hänt, utan uttalar sig generellt.

Per Magnus Johansson:

– Även människor med hög utbildning kan påverkas av en karismatisk person som har stor och okritisk tilltro till sin tolkning av verkligheten med hjälp av en psykologisk teori. Hög utbildning ger ingen immunitet gentemot påverkan. Historien har gett oss flera exempel, en del är skrämmande.

– Psykologin lider fortfarande av en tendens till förenklingar och ungdomlig entusiasm. Det finns en oreflekterad benägenhet att vilja skapa nya teorier, och tro på deras förmåga att förklara tidigare oförklarade fenomen. De psykologiska förklaringarna blir ensidiga, felaktiga och har alltför stora anspråk på att kunna förklara något som i sig är mångbottnat. Den avgörande frågan i det aktuella fallet är:

Varför hade det juridiska systemet inte en inneboende struktur som gjorde att den här typen av förenklade psykologiska teorier inte kunde ha en sådan påverkan på det juridiska beslutet? fortsätter Per Magnus Johansson.

Vad finns för etiska riktlinjer för psykologer som motverkar att något liknande händer igen?

– Ett akademiskt förhållningssätt är att bryta den psykologiska teori som den enskilda psykologen arbetar utifrån mot en annan teori och prövning för att skapa distans, och därigenom finna den hjälp som kritiskt kan belysa de slutsatser den egna teorin för fram. Man låter då en eller flera personer med kompetens, men från en annan utgångspunkt, problematisera den egna ståndpunkten. Det blir en second opinion, säger Per Magnus Johansson och fortsätter:

– **Den akademiska principen** att det bör finnas en kritisk granskning som utförs av ojäviga, kunniga och ansvarsfyllda personer, kan ibland upplevas som obehaglig men är icke desto mindre ett

konstruktivt förhållningssätt. Att tillåta en viss grad av osäkerhet i psykologiska utredningar och yttranden är ett rimligt förhållningssätt, och inte sällan visar det sig vara betydligt bättre än att förhastat lämna tvärsäkra svar och påståenden i så komplexa frågor som ofta är för handen på det psykologiska problemområdet.

Skulle en terapi/behandlingsform, som denna som fanns på Säter, kunna få samma genomslag i dag?

– Att vi påverkas av varandra och att en grupp lätt blir förblindad av sitt eget och inte tar in andra perspektiv är inte ovanligt och samtidigt också mänskligt. Sedan får det olika starka konsekvenser beroende på situationen. Som psykologer måste vi vara ödmjuka och se att liknande situationer kommer att uppstå. Om vi tappar den ödmjukheten kommer det att öka risken för upprepning, säger Anders Wahlberg. ●

Kajsa Heinemann

(Vi har sökt Sven Å Christianson men utan resultat.)

"MANNEN SOM
SLUTADE LJUGA"
RECENSERAS
PÅ SID 42

NYHET!

TESTA PÅ
KAMPANJ

Passa på, testa PsykBase i tre månader.
Är du inte nöjd, så betalar du inte!

Ett säkert journalsystem som används av 97% av de privata behandlarna i Norge.
Testa du med!

Besök www.psykbase.se eller ring 031-788 47 46 för mer information!

PSYKBASE